

**ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
“ST. CYRIL AND ST. METHODIUS” UNIVERSITY OF VELIKO TARNOVO**

**ГОДИШНИК
НА ИСТОРИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ
НА ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“**

Година VII (XXXIX), 2023

**ANNUAL
OF THE FACULTY OF HISTORY
OF “ST. CYRIL AND ST. METHODIUS”
UNIVERSITY OF VELIKO TARNOVO**

Year VII (XXXIX), 2023

OSTENDIT HISTORIA

Изследвания в чест на 65-годишнината на

професор доктор

ПЛАМЕН ПАВЛОВ

Втора част

OSTENDIT HISTORIA

Researches in honor of 65-anniversary

of Professor PhD

PLAMEN PAVLOV

Second part

Годишникът на Историческия факултет е продължител на годишната поредица Трудове на Великотърновския университет – Исторически факултет (Т. 132), издавана в периода 1973–1996.

© Авторски колектив, 2023

© Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2023

гр. В. Търново, ул. „Теодосий Търновски“ № 2

ISSN: 2603-3534 (Print) ISSN: 2603-5065 (Online)

**ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“**

**“ST. CYRIL AND ST. METHODIUS”
UNIVERSITY OF VELIKO TARNOVO**

**ГОДИШНИК
НА ИСТОРИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ
НА ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“**

Година VII (XXXIX), 2023

**ANNUAL
OF THE FACULTY OF HISTORY
OF “ST. CYRIL AND ST. METHODIUS”
UNIVERSITY OF VELIKO TARNOVO**

Year VII (XXXIX), 2023

DOI: 10.54664/QEET1325

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Главен редактор

проф. д-р Николай Кънев

Заместник главен редактор

проф. д-р Пламен Павлов

Редакционен секретар

гл. ас. д-р Момчил Младенов

Членове

акад. Васил Гюзелев

проф. д.и.н. Милко Палангурски

проф. д-р Петко Петков

проф. д-р Румен Янков

Отговорен редактор

гл. ас. д-р Момчил Младенов

Рецензенти

проф. д.н. Красимира Мутаfoва

проф. д-р Милияна Каймаkаmоvа

проф. д-р Кирил Маринов

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief

Nikolay Kanev, Prof., PhD

Deputy Editor-in-Chief

Plamen Pavlov, Prof., PhD

Executive Editor

Momchil Mladenov,

Senior Assist. Prof., PhD

Editors

Acad. Vasil Gyuzelev, Prof., Dr. Habil

Milko Palangurski, Prof., Dr. Habil

Petko Petkov, Prof., PhD

Rumen Yankov, Prof., PhD

Volume editors

Momchil Mladenov,

Senior Assist. Prof., PhD

Volume Reviewers

Krasimira Mutafova, Prof., Dr. Habil

Miliyana Kaymakamova, Prof., PhD

Kiril Marinov, Prof., PhD

СЪДЪРЖАНИЕ / TABLE OF CONTENTS

AD GLORIAM

Иван Лазаров. Моят приятел проф. д-р Пламен Павлов – такъв, какъвто го познавам <i>Ivan Lazarov. My friend Prof. Plamen Pavlov, PhD – as I know Him</i>	13
--	----

ИЗБРАНА БИБЛИОГРАФИЯ

НА ПРОФ. Д-Р ПЛАМЕН ПАВЛОВ

SELECTED BIBLIOGRAPHY

<i>OF PROF. PLAMEN PAVLOV, PhD</i>	15
--	----

I. ИСТОРИЯ, АРХЕОЛОГИЯ, НУМИЗМАТИКА И СФРАГИСТИКА

I. HISTORY, ARCHEOLOGY, NUMISMATIC AND SPHRAGISTIC

Борис Д. Борисов. Тракийска засводена гробница в землището на с. Прохорово, Новозагорско <i>Boris D. Borisov. Thracian Vaulted Sepulcher Located Near the Village of Prohorovo, Nova Zagora Municipality</i>	51
---	----

Георги Атанасов. Червената църква в Перушица – мартириум на марцианополските мъченици св. Теодот, св. Асклепиода и св. Максим?! <i>Georgi Atanasov. The Red Church in Perushtitsa—Martyrium of Marcianopolis Martyrs St. Theodotus, St. Asklepiode and St. Maximus?!</i>	67
--	----

Георги Дзанев. Златното късноантично монетно съкровище от Абритус: обстоятелства на намиране, състав, дата на укриване, предназначение <i>Georgi Dzanev. The Gold Late Antique Coin Hoard from Abritus: Circumstances of Finding, Composition, Date of Concealment, Purpose.....</i>	92
--	----

Калоян Чобанов. Кои са “Scythicas gentes” в панегирика на Присциан от Кесарея? <i>Kaloyan Chobanov. Who are “Scythicas Gentes” in the Panegyric of Priscianus Caesariensis?.....</i>	100
---	-----

Симеон Станчев. Готският фибулен костюм от късноантичната крепост „Ковачевско кале“ до гр. Попово <i>Simeon Stanchev. Gothic Fibulae Costume from the Late Roman Fortress Kovachevsko Kale near Popovo</i>	112
Тома Томов. Графит на екзотично хищно животно от западната галерия на „Света София“, Константинопол (Истанбул) <i>Tomas Tomov. Graffito-Drawing of an Exotic Predatory Animal from the West Gallery of Hagia Sophia, Constantinople (Istanbul)</i>	125
Симеон Антонов. Надписът от Филипи като извор за етичните принципи и религиозните вярвания на древните българи <i>Simeon Antonov. The Philippi Inscription as a Source on the Ethical Principles and Religious Beliefs of the Bulgars</i>	140
Доника Иванова. Готшалк от Орбе (ок. 805 – 868) и пътуването му до България <i>Donika Ivanova. Gottschalk of Orbais (c. 805 – 868) and His Visit to Bulgaria</i>	152
Кремена Маркова. Употребата на термините РОБЪ и РАБЪ, в старобългарските източници <i>Kremena Markova. The Use of the Terms РОБЪ and РАБЪ in the Medieval Bulgarian Sources</i>	167
Лъчезар Кръстев. Куманите и цар Борил (1208 – 1218). Краят на куманофилията на първите Асеневци <i>Lachezar Krastev. The Cumans and Tsar Boril (1208 – 1218). The End of Cumanophilia of the First Asenids</i>	175
Николай Кънев. Два непубликувани византийски оловни печата от района на Смядовско в Североизточна България <i>Nikolay Kanev. Two Unpublished Byzantine Lead Seals from the District of Smyadovo in Northeastern Bulgaria</i>	204
Момчил Младенов. Наблюдения върху политическата криза в Българското царство през 1330 – 1331 г. <i>Momchil Mladenov. Observations on the Political Crisis in the Bulgarian Tsardom in 1330 – 1331</i>	222
Игор Лазаренко. Къде са сечени медните монети на цар Иван Александър от типа „царят прав/ Иисус Христос на трон“?	

Igor Lazarenko. *Where were Tsar Ivan Alexander's Copper Coins of the Type "The Tsar Standing/ Jesus Christ on Throne" Minted?* 231

Силвия Аризанова. Облеклото на българския цар Иван Александър (1331 – 1371)
Silviya Arizanova. *The Attire of the Bulgarian Tsar Ivan Alexander (1331 – 1371)* 245

Петър Берлиев. Автономно монетосечене на град Копсис (дн. Сопот) от края на XIV век
Petar Berliev. *Autonomous Coinage of the City of Kopsis (now Sopot) from the End of the 14th Century* 265

Веско Обрешков. Сведенията на Енвери за унгарските походи през 1443 – 1444 г.
Vesko Obreshkov. *Enveri's Information About the Hungarian Campaigns in 1443 – 1444* 276

Nikola Piperkov. An Eloquent Humiliation for a Papal Legate: the Joyous Entry of Flavio Chigi in Lyon on May 31, 1664
Никола Пиперков. *Красноречиво унижение за папски легат: тържественото посрещане на Флавио Киджи в Лион на 31 май 1664 г.* 279

Иван Първанов. Образът на „другия“ в българските земи през османския период, представен в българския фолклор
Ivan Parvanov. *The Image of the "Other" in Bulgarian Lands During the Ottoman Period, Presented in Bulgarian Folklore* 299

Невян Митев. Златни монети от XVIII век, открити в турската баня в град Добрич
Nevyan Mitev. *Gold Coins from the 18th Century Found in the Turkish Bath in the Town of Dobrich* 315

Валери Стойчев. Машинното производство на монети в Европа и Законът за културното наследство в Република България
Valeri Stoychev. *The Machine-Minted Production of Coins in Europe and the Cultural Heritage Act in the Republic of Bulgaria* 324

Валентин Спиридонов. По пътя на реформите: германските държави през първата половина на XIX век

Valentin Spiridonov. *On the Path of Reforms:
the German States in the First Half of the Nineteenth Century* 337

Красимира Христова. Търновското девическо училище
и Смоленската Мариинска женска гимназия
през втората половина на XIX век
Krasimira Hristova. *The Tarnovo Girl' School
and the Smolensk Mariinskaya Women's Gymnasium
in the Second Half of the Nineteenth Century* 357

Симеон А. Симеонов. Съюзът „за“ и „против“:
Италия в Тройния съюз (1885 – 1887)
Simeon A. Simeonov. *The Alliance “For” and “Against”:
Italy in the Triple Alliance (1885 – 1887)* 375

II. КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО, ГЕОГРАФИЯ И ОБРАЗОВАНИЕ II. CULTURAL AND HISTORICAL HERITAGE, GEOGRAPHY AND EDUCATION

Сашка Александрова-Алексиева. (Почти) изгубено
културно-историческо наследство – средновековната църква
край село Горско Ново село, Община Златарица
Sashka Alexandrova-Alexieva. *(Nearly) Lost Cultural and Historical
Heritage—the Medieval Church in the Vicinity of Village
of Gorsko Novo Selo, Zlataritsa Municipality* 389

Мирослав Георгиев. Скални монашески обители
в района на средновековния Червен като модел
за развитие на културно-исторически туризъм
Miroslav Georgiev. *Rock Monastic Abodes in the Region
of Medieval Cherven as a Model for the Development
of Cultural-Historical Tourism* 407

Николай Марков. За предполагаемия средновековен модел,
послужил за изработката на дърворезбения таван със змиите
в т.нар. „Барокова къща“ в град Гоце Делчев
Nikolay Markov. *On the Supposed Medieval Model Used in the Crafting
of the Wood-Carved Ceiling with Serpents
in the So-Called ‘Baroque House’ in the Town of Gotse Delchev* 431

Пламен Парашкевов. Географията – съдбовен фактор в историческото развитие на Балканите <i>Plamen Parashkevov. Geography—A Fateful Factor</i> <i>in the Historical Development of the Balkans</i>	444
Поля Йорданова. „Разбиращото учене“ и новаторското партньорство между музеи, училища и вузове в Северен Кипър (споделян опит) <i>Polya Yordanova. “Comprehension learning” and the Innovative Partnership</i> <i>between Museums, Schools and Universities</i> <i>in Northern Cyprus (Shared Experience)</i>	454
АВТОРИТЕ В БРОЯ / ABOUT THE AUTHORS	465

МАШИННОТО ПРОИЗВОДСТВО НА МОНЕТИ В ЕВРОПА И ЗАКОНЪТ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Валери Стойчев

THE MACHINE-MINTED PRODUCTION OF COINS
IN EUROPE AND THE CULTURAL HERITAGE ACT
IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Valeri Stoychev

DOI: 10.54664/VRFK9240

Abstract: *Cultural artifacts are defined under the Cultural Heritage Act. Under the definition of the law, machine-minted coins are not considered cultural artifacts. However, the term “machine minted” is not clearly defined within the text of the law, thus leaving uncertainties in its interpretation, and creating confusion in its applicability. The overarching goal of this manuscript is to clarify this omission by identifying the historical period when machine-minting was invented and introduced on a large scale in Europe. A brief history of the evolution of the coin manufacturing process and the corresponding techniques and equipment is presented. It is argued that 1508 AD should be considered as the advent of the machine minting process and that coins minted after that year should be considered as machine minted by contemporary standards. This minting process was accepted and adopted by European mints after 1508 AD.*

Keywords: *machine-minted coins; Cultural Heritage Act; coin manufacturing process.*

С настоящата статия авторът подробно разяснява как започва машинното сечене на монети в Европа – зараждането на идеята за това производство, нейното реализиране, първите машини за облекчаване на този трудоемък процес. Целта на статията е освен запознаването на обществеността с началото и развитието на машинното производство на монети в Европа и с изясняването някои неуточнени понятия в действащия към момента Закон за културното наследство в България, както и проблемите, породени от това.

За начало на монетното производство се счита периодът на лидийския цар Алиат II (Alyattes II, 617 – 560 г. пр.Хр.)¹.

Още тогава възникват въпросите за по-лесното и по-бързо тяхно производство, както и за защита от фалшификации. Производството се е извършва

¹ <<https://en.wikipedia.org/wiki/Alyattes>>.

под прякото подчинение на управляващия владетел в специален монетен двор със съответстващи на големината му работилници. То се развива и усъвършенства през годините заедно с напредъка на науката и технологиите. В началото производството на монети се извършва по два начина – чрез отливане и чрез сечене.

При отливането разтопеният метал е изливан във форми /калъпи/, направени от глина. Тези форми се състоят от две половини и има специално създадени кръгли отвори, в които е изливан разтопеният метал. При този метод произведените монети са със зърнеста повърхност, изображенията върху тях не са ясни и отчетливи, личат си ръбовете и нарезите. Това е една от причините този метод да бъде изоставен.

Другият метод – отсичането, поради по-доброто качество на произведените монети, се запазва и използва в продължение на почти 21 века.

За отсичането на монетите е необходимо наличието на метални заготовки, наковалня, чук, клещи, щипци, горен и долен щемпел (матрица), на които са гравирани различни изображения. Долният щемпел се закрепва неподвижно в специално легло. След като занаятчиите изработят малки кръгли метални късове, обикн. чрез изливане във форми /калъпи/ (обр. 1.), те са сплесквани с чук. Същите се поставят между щемпелите, където ръчно чрез нов удар с чук върху горния щемпел се отсича монетата (обр. 2., 3., 4.).

Този начин на ръчно производство, макар и бавен и трудоемък, се запазва до началото на XVI в. При съвременното производство на монети се използва същият метод чрез отсичане, но вече това се прави от специализирани и автоматизирани машини.

Обр. 1. Глинени форми (калъпи) за отливане на монетни заготовки (ядра), използвани при отсичането на монети

(Изображението е взето от: <<http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch1-ot-drevney-gretsii-do-pozdnego-rima/>>)

Обр. 2. Старинно изображение на отсичане на монети в древен Рим
(Изображението е взето от: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-1-ot-drevney-gretsii-do-pozdnego-rima/>)

Обр. 3. Средновековна миниатюра, изобразяваща сечене на монети
(Изображението е взето от: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-2-srednevekove-ot-varvarskih-podrazhaniy-do-grosha/>)

Обр. 4. Гравюра от XV век, изобразяваща френския монетен двор
(Изображението е взето от: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-2-srednevekovye-ot-varvarskih-podrazhaniy-do-grosha/>)

Въпросът, който стои пред обществеността, е откога може да се говори за машинно сечене на монети. Този въпрос специално за Република България е особено актуален поради някои недотам ясни дефиниции в действащия към момента *Закон за културното наследство* (в сила от 10.04.2009 г., обн. ДВ, бр. 19 от 13 март 2009 г.).

Основната цел на този закон е посочена още в неговия член 3., който гласи:

„Чл. 3. (1) Този закон има за цел да създаде условия за опазване и закрила на културното наследство, устойчиво развитие на политиката по опазването му и да гарантира равен достъп на гражданите до културните ценности...“.

В цитирания текст е определено що е културна ценност, методите за защита и опазване на културните ценности, съответните наказания за нарушителите му. Такива закони има във всяка държава. От прецизирането на понятията в този закон се определят и съответните действия на държавата във връзка с неспазването и нарушаването му. Хората, които се занимават с маталдетектинг, както и колекционерите на антични и средновековни монети се сблъскват с проблеми поради непълно изяснения в закона статут на тези монети. Това поражда и съответно съдебно разминаване при определянето на такива монети като културни ценности.

Нека първоначално да изясним понятията **културна ценност** и **машина**.

Съгласно ЗКН, чл. 7. ал. 1., който гласи:

„Чл. 7. (1) Културна ценност е нематериално или материално свидетелство за човешко присъствие и дейност, природна даденост или феномен, което е от значение за индивида, общността или обществото и има научна или културна стойност.

В същия член 7., ал. 4., т. 1. законодателят определя и кое не попада в категорията културна ценност:

„Чл. 7. (4) (Предишна ал. 3, изм. – ДВ, бр. 54 от 2011 г.) Не са културни ценности по смисъла на този закон: 1. машинно сечени монети и монетовидни предмети, които нямат значение за научните изследвания и експозиционната стойност, с изключение на особено редки и ценни екземпляри, идентифицирани по реда на този закон като културни ценности“.

А кои са тези „машинно сечени монети и монетовидни предмети“, законът не упоменава и това именно е целта на настоящото наше проучване – установяване началото на машинното производство на монети.

Изключването на машинносечените монети от категорията „културни ценности“ е напълно резонно, поради факта, че те са произвеждани и се произвеждат в огромни тиражи, абсолютно еднакви са една с друга и от една и съща матрица мога да се произведат хиляди екземпляри.

Относно понятието **машина** съгласно Речник на чуждите думи в българския език [Речник на чуждите думи в българския език..., 1992, с. 516] е дадено определението за машина:

„**машина** – (руски машина, фр. *machine* от лат. *Machina*, от старогръцки *Μηχανή*) – приспособление, 1. механизъм или съчетание от механизми, който извършват определени целесъобразни движения за преобразуване на енергия или за известна работа“.

Съгласно Речника на българския език [Речник на българския език..., 1998, с. 248–249] определението е:

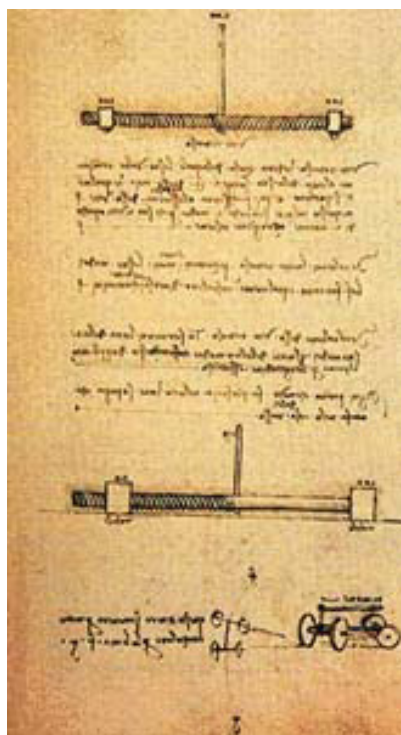
„**машина** ж. 1. Устройство от части или механизми, което извършва определени движения за преобразуване на енергия, материали или информация, като облекчава или заменя труда на човека“.

Чрез машината се облекчава, механизира и автоматизира физическият и интелектуалният труд на човека и се повишава неговата производителност.

За изясняване процеса на машинно производство на монети и неговото масово използване в европейския свят ще извършим проследяване още от неговото зараждане и ще определим евентуалната му датировка.

Развитието на науката и техниката през Ренесанса в Европа води до идеята да се усъвършенства и подобри начинът на производство на монетите. При ръчното отсичане на малките номинали на монетите не се изисква голяма сила и сложна техника, но с развитието и бурното разрастване на производство на стоки и на търговията се налага да се произвеждат по-големи и тежки монетни номинали – тестони, дукати, талери, и то в много по-големи количества. При тяхното производство е необходимо да се прилага повече сила, за да се отпе-

чатат образите от щампите. Това налага да се търсят методи за ускоряване и повишаване производителността на процеса. Голяма крачка напред в технологията дава усъвършенстването на винтовата резба. Ненапразно откриването на винтовата резба се счита за второто по важност откритие на човечеството след колелото. Винтовата резба (връзка), открита още от Архимед Тарентски (428 г. пр.Хр – 350 г. пр.Хр.), доусъвършенствана от Архимед (287 г. пр.Хр. – 212 г. пр.Хр.)² и доразвита технологично през Средновековието се използва широко при производството на зехтин и вино в италианските градове. Винтовата преса е и една от първите машини, отменящи тежкия труд на човека. Нейното използване за други цели освен за производството на зехтин и вино допринася за развитието на технологично нов облик в монетосечене, книгопечатане и др. Тя заменя чука и наковалнята, използвани от занаятчиите и работника. Заслуга за това има великият Леонардо да Винчи (1452 – 1519 г.), изобретил т.нар. винт *Retrosa* (обр. 5.), на чиято основа се създава винтовата преса.

Обр. 5. Винт Петроза (*Retrosa*) – рисунка от ръкопис на Леонардо да Винчи
(Изображението е взето от <[https://commons.wikimedia.org/wiki/
File:%D0%92%D0%B8%D0%BD%D1%82_Retrosa.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%D0%92%D0%B8%D0%BD%D1%82_Retrosa.jpg)>)

² <http://www.kstu.ru/servlet/contentblob?id=364872>

Първият, досетил се, че винтовата преса освен за производство на зехтин и вино може да се използва и за производството на метални предмети, е гениалният флорентински архитект и художник **Донатو Браманте** (1444 – 1514 г.). През 1508 г. той отпечатва чрез винтова преса бронзов медал, с което поставя началото на използване на машина за производство на медали и монети.

Неговата идея е доразвита и реализирана от Леонардо да Винчи, изобретил на основата на винтовата преса други машини, които правят революция в производството на монети – машина за изрязване на правилна кръгла форма на монетните заготовки, както и машина за изработването на назъбен гурт на монетите [Колбасова, И. 2018, с. 36].

Машината за изработка на подготвителния метален лист – валцуваща машина (обр. 6.), от който ще се отсичат монетите, отменя бавния и неефективен труд на занаятчиите, изготвящи монетните заготовки, които до този момент се изготвят чрез ръчно изковаване. За целта металната лента с нееднаква дебелина се поставя между поредица от валове, които чрез постепенно намаляване разстоянието между тях изкарват лист с желаната дебелина. От тези листове се изрязват кръгове от метал с необходимия диаметър с помощта на заострен инструмент, прикрепен към преса.

Обр. 6. *Валцуваща машина, използвана за производство на лист с определена дебелина*

(Изображението е взето от <<http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-3-stanochnaya-chekanka-testonov-i-talerov/>>)

Другото изобретение на Леонардо да Винчи – машината за изрязване на правилна кръгла форма на монетните заготовки (обр. 7.). Нейното датиране е

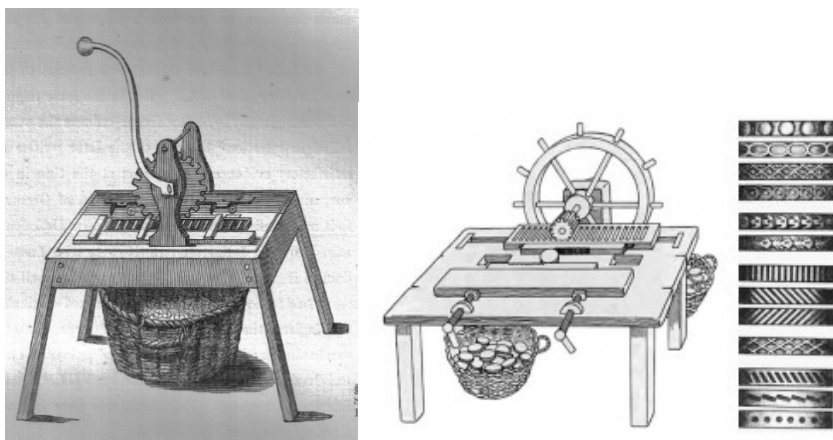
през 1514 г. и също е революционно откритие. Чрез нея формата на монетите вече става идеално кръгла и такива образци са запазени и до днес, а формата е най-удобната за ежедневно потребление.

Обр. 7. *Машина за изрязване на правилна кръгла форма на монетните заготовки*
Изображението е взето от <<https://smolbattle.ru/threads/>>

Изобретената също от Леонардо машина, на която се изработва гуртът на монетите (обр. 8. и 9.), помага да се ликвидира фалшифицирането на монети, които до този момент са изрязвани и изпилявани монетите по гурта, с което е намалявано теплото им, а от тези изрезки и стружки са изработвани нови монети. Поставеният гурт не дава възможност да се подхожда повече по този начин, тъй като точно определя ръба на монетата.

След въвеждането в употреба на тези изобретения започва още по-широкото използване на винтова преса за изработка на монети, която понякога се съчетава първо с ударна преса (фалверк; обр. 10.), и при необходимост – повторно с винтова (обр. 11-1. и 11-2.).

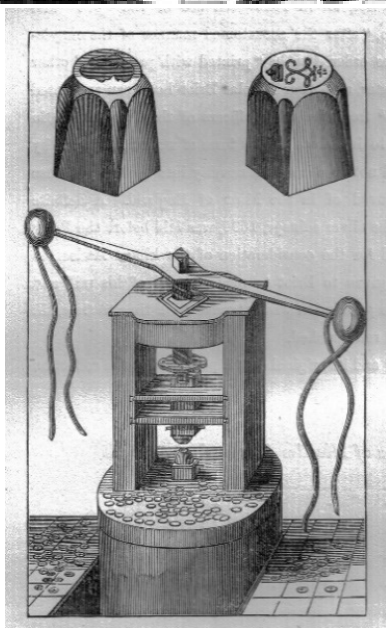
Обр. 8. и обр. 9. *Машины за изработване на гурт на монети и видове гуртове*
Изображение 8. е взето от: <<http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-3-stanochnaya-chekanka-testonov-i-taleroov/>>

Изображение 9. е взето от: <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D1%80%D1%82#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Coin_edge_enscription_mill.jpg>

Обр. 10. *Ударна преса – фалверк*

Изображението е взето от: <<http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-3-stanochnaya-chekanka-testonov-i-taleroov/>>

Обр. 11-1. и 11-2. Винтова преса и щемпели за монети

Изображението е взето от <https://ru.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Milling_of_coins.jpg>

Изброените изобретения и технологични нововъведения са първите машини за производство на монети в западноевропейския свят. За начална дата на тяхното използване и въвеждане в производството би трябвало да се приеме **годината 1508**, когато Донато Браманте за първи път в историята произвежда медал чрез използването на машината „винтова преса“.

На основата на неговото новаторско приложение на винтовата преса Леонардо да Винчи изобретява машината за изрязване на правилна кръгла форма

на монетните заготовки и машината за направата на назъбен гурт. Новата технология се възприема изключително позитивно както от италианските градове, така и от европейските държави и те започват да я използват в своите монетни дворове. Леонардо да Винчи не успява да довърши своето дело, свързано с масовото машинно производство на монети, но съвременникът му – скулптор, бижутер и медалиер **Бенвенуто Челини** (1500 – 1571 г.) [Колбасова, И. 2018, с. 36], използвайки гениалните открития на Да Винчи, ги доусъвършенства и започва мащабно машинно производство на монети – отначало във Франция през 1540 г., а оттам и в другите западноевропейски страни.

Самият начин на машинно производство на монети и до днес използва принципите на пресоване на монетна метална заготовка и щемпели, но разбира се, на много по-високо технологично и автоматизирано ниво.

За разлика от повечето западноевропейски държави, навлизането на машинното сечене на монети в Османската империя поради различното икономическо развитие започва значително по-късно. За такова може да се говори при монетосеченето на султан Сюлейман II (1642 – 1691 г.) и за начална година се приема 1687 [Димов, К. 2018, с. 89]. Това е и началото на т.нар. среден период на османското монетосечене, когато е въведена парична реформа, обусловена от влиянието на Франция и Русия във вътрешния живот на империята.

На основата на всичко изложено до момента можем да твърдим, че сме успели да установим началото на машинното сечене на монети в Европа и сме постигнали целта, поставената в настоящото проучване.

Съдебните дела и решения относно прилагането на ЗКН във връзка с наличните в колекционери нумизмати монети невинаги успяват да дадат точни и еднозначни решения. Понякога се стига до различни тълкувания поради неуточнената в него категория „машинно сечени монети“. При изготвянето на експертизи от страна на музейните работници също се получават разминавания в оценките на едни и същи монети, които някои експерти определят като културни ценности, а други – не. Така е и при преценката от страна на органите на МВР, следствието и прокуратурата и това затруднява и усложнява тяхната работа във връзка с досъдебните производства срещу колекционери и практикуващите металдетектинг лица. В зависимост от личната информираност на всеки отделен колекционер нумизмат е различно и тълкуването на понятието „машино сечени монети“. Всичко това поражда несигурност, излишни тревоги и притеснения в отделни субекти на нашето общество.

Чрез тази статия авторът се надява, че е внесъл разяснение по въпроса за началото на машинното сечене на монети в Европа и че тя ще влезе в ползването на държавни структури, от които зависи редакцията на Закона за културното наследство относно прецизиране на сегашната неяснота по този казус.

Желателно и крайно необходимо е Министерството на културата да внесе официално яснота по този пропуск в ЗКН, което ще облекчи както съдебните инстанции и разследващите органи, така и самите колекционери нумизмати.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Димов, К. 2018 – К. Димов. Начало на машинното монетосечение в Османската империя – проблеми на идентификацията“ – *Добри практики – иновативни форми за опазването и представянето на културното наследство*. Силистра, 27–29.09.2018. [К. Dimov. Nachalo na mashinnoto monetosechene v Osmanskata imperia – problemi na identifikatsiyata“ – *Dobri praktiki-inovativni форми за opazvaneto i predstavyaneto na kulturnoto nasledstvo*. Silistra, 27–29.09.2018] (In Bulgarian)

Колбасова, И. 2018 – И. Колбасова. Медалиерното изкуство в България от Освобождението до наши дни. София: НБУ, 2018. [I. Kolbasova. Medaliernoto izkustvo v Balgaria ot Osvobozhdenieto do nashi dni. Sofia: NBU, 2018]. (In Bulgarian)

Речник на българския език. 1998 – Речник на българския език. София: Изд. на БАН, 1998. [Rechnik na balgarskia ezik. Sofia: Izd. na BAN, 1998]. (In Bulgarian)

Речник на чуждите думи в българския език. 1992 – Речник на чуждите думи в българския език. София: Изд. на БАН, 1992. [Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik. Sofia: Izd. na BAN, 1992]. (In Bulgarian)

Интернет базирани източници / Internet sources

Ситникав В. 2022 – В. Ситникав. Кой кой е в света на откритията и изобретенията (онлайн издание) <<https://npf-tvorchestvo.ru/bg/small-business/chto-takoe-pergament-i-kak-byli-izobreteny-knigi-blog-umnye-melochi/>>

Хомутов В., Пядышев Д. Техника чеканки монет. Ч. 3. Станочная чеканка тестонов и талеров (онлайн издание) (<http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-3-stanochnaya-chekanka-testonov-i-talero/>)

<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%B8%D0%B0%D1%82_II>

<<http://www.kstu.ru/servlet/contentblob?id=364872>>

<<https://smolbattle.ru/threads/>>

<<https://bqo.dobrblog.com/articles/numizmatika-kak-da-napravim-moneti.html>>

Списък на илюстрациите/ List of illustration

Обр. 1. Глинени форми /калпи/ за отливане на монетни заготовки /ядра/, използвани при отсичането на монети. (по: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-1-ot-drevney-gretsii-do-pozdnego-rima/>)

Обр. 2. Старинно изображение на отсичане на монети. (по: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-1-ot-drevney-gretsii-do-pozdnego-rima/>)

Обр. 3. Средновековна миниатюра, изобразяваща сечение на монети (по: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-2-srednevekove-ot-varvarskih-podrazhaniy-do-grosha/>)

Обр. 4. Гравюра от 15 век, изобразяваща френския монетен двор (по: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-2-srednevekove-ot-varvarskih-podrazhaniy-do-grosha/>)

Обр. 5. Винт Ретроза (Retrosa) – рисунка от ръкопис на Леонардо да Винчи (по: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%D0%92%D0%B8%D0%BD%D1%82_Retrosa.jpg)

Обр. 6. Валцуваща машина, използвана за производство на лист с определена дебелина (по: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-3-stanochnaya-chekanka-testonov-i-talero/>)

Обр. 7. Машина за изрязване на правилна кръгла форма на монетните заготовки и процес на рязане и лента със сечени шведски монети от 1679 година (по: <https://smolbattle.ru/threads/%D0%AD%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%87%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8-%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%82.34247/>)

Обр. 8. и 9. Машини за изработване на гурт на монети и видове гуртове – (по: https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D1%80%D1%82#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Coin_edge_enscription_mill.jpg) и (по: https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D1%80%D1%82#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Coin_edge_enscription_mill.jpg)

Обр. 10. Ударна преса – фалверк (по: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-3-stanochnaya-chekanka-testonov-i-talero/>)

Обр. 11-1. Винтова преса и щемпели за монети (по: <http://muzeydeneg.ru/research/tehnika-chekanki-monet-ch-3-stanochnaya-chekanka-testonov-i-talero/>)

Обр. 11-2. (по: https://ru.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Milling_of_coins.jpg)